فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی
سال سوم، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۹٤، صفحات ۳۲-۷

نگاهی به طبقه‌بندی رژیم‌های نرخ ارز در کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی و توصیه‌هایی برای رژیم ارزی ایران

رؤیا عاطفی‌منش
کارشناس‌ارشد اقتصاد (نویسنده مسئول)
Ro_atef@yahoo.com

مطالعه حاضر ضمن طبقه‌بندی رژیم‌های ارزی تجربه شده در کشورهای مختلف جهان، ویژگی‌های اصلی و منافع و مضار هر یک از این رژیم‌ها را بررسی کرده و ملاحظات کلی انتخاب هر یک از رژیم‌های ارزی را ارائه می‌کند. مطالعه به این نکته اشاره می‌کندکه ویژگی‌های خاص کشورها، ترجیحات سیاستگذاران، اعتبار مؤسسات و سیاستگذاران و ... بر انتخاب‌رژیم ارزی تأثیرگذارند. بدین ترتیب نه یک رژیم ارزی واحد برای همه کشورها مناسب است و نه برای یک کشور استفاده از یک رژیم ارزی در همه زمان‌ها می تواند مفید باشد. بخش بعدی مطالعه مقایسه‌ای تطبیقی از رژیم‌های ارزی در کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی را ارائه می‌کند و نشان می‌دهد که اغلب کشورهای عضو این سازمان، پولشان را با نرخ ثابتی به پول کشور دیگر یا سبدی از ارزهای دیگر میخکوب کرده‌اند. بخش پایانی مطالعه نیز به بررسی سیر تحولات رژیم ارزی ایران و چالش‌های پیش روی رژیم ارزی ایران پرداخته و نشان می‌دهد نرخ بالای تورم و فشار افزایشی دائمی روی افزایش نرخ ارز اسمی، عدم پایبندی دولت و مقام پولی به قاعده آربیتراژ، نگاه به نرخ ارز به‌عنوان ابزار کنترل تورم و حفظ ثبات اقتصادی و ترس از شناوری مقام پولی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی اقتصاد ایران می‌باشند که موجب شده‌اند تغییرات شوک‌گونه و اجتناب‌ناپذیر نرخ ارز رسمی در مقاطع ۱۰ساله در ایران بروز کند. در پایان نیز نتیجه‌گیری شده که صیانت از رژیم نرخ ارز شناور مدیریت‌شده که رسماً به‌عنوان رژیم نرخ ارز در ایران اعلام شده، مستلزم پیش‌نیازها و الزاماتی چون هدفگذاری تورم و استقلال بیشتر مقام پولی است و بدون هدفگذاری تورم تک‌رقمی و رعایت الزامات آن ناممکن خواهد بود.

طبقه‌بندی JEL: F310, F31.
واژه‌های کلیدی: نرخ ارز، رژیم‌های ارزی، کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی.

* تاریخ دریافت: ۱۳۹٤/٤/۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹٤/٦/٤

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۱. مقدمه

نرخ ارز را می‌توان به‌عنوان ارزش پول یک کشور بر حسب پول کشور دیگر تعریف کرد. رژیم نرخ ارز به بخشی از عوامل نظام ارزی اشاره می‌کند که بر اساس آن این نرخ تعیین می‌شود. رژیم نرخ ارز یکی از مهم‌ترین ابزارهای سیاستی دولت‌ها محسوب می‌شود و انتخاب آن اثر قابل توجهی بر تجارت کالا و خدمات، جریان سرمایه، تورم، تعادل تراز پرداخت‌ها و سایر متغیرهای اقتصادی دارد. به این دلیل انتخاب رژیم نرخ ارز یک مؤلفه اساسی اقتصادی جهت حفظ رشد و ثبات است. با این حال هیچ اجماع و اتفاق‌نظری در مورد اینکه یک رژیم ارزی مناسب چگونه باید انتخاب شود صورت نگرفته، همچنین یک رژیم ارزی ایده‌آل که برای همه کشورها مناسب باشد وجود ندارد. ویژگی‌های خاص کشورها، ترجیحات سیاستگذاران، اعتبار مؤسسات و سیاستگذاران می‌تواند بر انتخاب رژیم ارزی تأثیر بگذارد. تصمیمات اقتصادی، اندازه و درجه باز بودن کشورها برای تجارت و جریان‌های مالی، رتبه توسعه مالی و اقتصادی، ساختار تولید و تجارت، تورم ثبت شده و نوع شوک‌هایی که کشورها با آن مواجهند از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رژیم ارزی می‌باشند. این گزارش ضمن ارائه یک طبقه‌بندی از رژیم های نرخ ارز در جهان و منافع و مضار آنها، رژیم های نرخ ارز کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی (OIC)[1] را مورد بررسی قرار می دهد. در ادامه به روند تغییر رژیم نرخ‌ارزدر ایران ازسال ۱۳۳۶ تاکنون‌پرداخته شده و توصیه هایی برای تقویت رژیم نرخ ارزکشورپیشنهاد می‌دهد.

۲. طبقه بندی رژیم های ارزی

رژیم‌های ارزی می‌توانند در یک تقسیم‌بندی کلی در ۳ گروه ثابت (میخکوب)، انعطاف‌پذیر (شناور) و رژیم‌های ارزی میانه طبقه‌بندی شوند. پیش از دهه ۱۹۷۰، اغلب اقتصادها تحت رژیم نرخ ارز ثابتی که تحت رژیم برتون وودز شناخته می‌شد، اداره می‌شدند. در این رژیم، کشورها نرخ ارزشان را در برابر دلار آمریکا ثابت نگاه می‌داشتند و دلار بر اساس مقدار مشخصی از طلا ارزشگذاری شده بود. به این ترتیب پول همه کشورها به‌صورت ضمنی به طلا میخکوب می‌شد. این سیستم پس از ۲۵ سال (۱۹۷۱- ۱۹۴۶) دچار فروپاشی شد، اما سیستم نرخ ارز ثابت باقی ماند

1. Organization of Islamic Cooperation

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

و بسیاری از کشورها ترجیح دادند آن را حفظ کنند. انگیزه اصلی برای حفظ رژیم نرخ ارز ثابت بر پایه این باور شکل گرفته که نرخ ارز ثابت می‌تواند تجارت و جریان سرمایه بین کشورها را از طریق کاهش نوسانات قیمت‌های نسبی و کاهش نااطمینانی تسهیل کند.

از سال ۱۹۷۱ به بعد کشورها به‌صورت مستمر به‌سمت رژیم نرخ ارز شناور که در آن نرخ ارز توسط بازار تعیین می‌شود، حرکت کرده‌اند. به این ترتیب در این سیستم با افزایش تقاضا برای پول خارجی یا کاهش عرضه پول خارجی، ارزش پول داخلی کاهش می‌یابد و با کاهش تقاضا برای پول خارجی یا افزایش عرضه پول خارجی، ارزش پول داخلی افزایش پیدا می‌کند. اگرچه تفاوت‌هایی کمی در طبقه‌بندی رژیم‌های ارزی وجود دارد،[1] یکی از این طبقه‌بندی‌ها که توسط گاش و دیگران (۲۰۰۲) ارائه شده به این منظور مناسب‌تر ارزیابی می‌شود. بر اساس جدول (۱) این طبقه‌بندی شامل ۵ زیرگروه و ۱۰ رژیم ارزی متفاوت است.

جدول ۱. طبقه‌بندی رژیم‌های نرخ ارز

طبقه‌بندی اصلی	طبقه‌بندی فرعی	رژیم	ویژگی‌های اصلی
رژیم‌های میخکوب (ثابت)	**میخکوب شدید:** نرخ ارز آنقدر میخکوب‌شده که تغییر در نرخ برابری یا خروج از سیستم بسیار دشوار و پرهزینه است.	**دلاریزه کردن** (Dollarization)	یک پول خارجی به‌عنوان پول رایج به‌کار می‌رود، گرچه در برخی از موارد مسکوکات داخلی استفاده می‌شود. سیاست‌های پولی چنین کشوری تابع کشوری است که ارز آن کشور مورد مبادله قرار می‌گیرد (کشور لنگر). منافع اولیه ناشی از انتشار پول متعلق به کشوری است که آن را منتشر کرده است.
		ترتیبات با پشتوانه دارایی‌های خارجی (Currency Boards)	نرخ ارز با نرخ برابری که در قانون مشخص شده به یک پول خارجی میخکوب می‌شود. در قانون حداقل میزان ذخایر بین‌المللی مشخص می‌شود. این میزان از ذخایر که توسط بانک مرکزی حفظ می‌شود، پشتوانه درصد مشخصی از حجم پولی است که قبلاً مقرر شده منتشر گردد.
		اتحادیه پولی (Monetary Union)	گروهی از کشورها از یک پول مشترک که توسط بانک مرکزی منطقه‌ای چاپ شده استفاده می‌کنند. سیاست‌های پولی در سطح منطقه‌ای تعیین می‌شود. منافع اولیه ناشی از انتشار پول (حق‌الضرب) به اتحادیه تعلق می‌گیرد. هیچ فرصتی برای تعدیل ارزش برابری به‌صورت داخلی یا خارجی وجود ندارد. مقامات پولی که پول رایج منتشر می‌کنند می‌توانند هر سیاست نرخ ارزی را دنبال کنند.

۱. سیستم‌های طبقه‌بندی دیگری نیز وجود دارد. یکی از طبقه‌بندی‌ها که بارها مورد استفاده قرار گرفته همچنین توسط صندوق بین‌المللی پول انتخاب شده شامل (رتبه‌بندی بر اساس درجه انعطاف‌پذیری است): شناور مستقل، شناور مدیریت‌شده، محدوده خزنده، میخکوب خزنده، میخکوب در دامنه مشخص، ترتیبات میخکوب ثابت و ترتیبات ارزی با پشتوانه دارایی‌های خارجی و ترتیبات ارزی بدون هیچ پول رایج مستقل است.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول ۱.

رژیم‌های میانه	**میخکوب سنتی:** نرخ ارز به یک پول خارجی یا سبدی از ارزها متصل شده، هزینه تعدیل نرخ برابری یا خروج از سیستم پایین‌تر از میخکوب شدید است.	**میخکوب به پول واحد** (Single Currency Peg)	نرخ ارز به ارزش اولیه ثابت یک پول خارجی میخکوب شده است. بانک مرکزی انتظار دارد که تجارت در نرخ اعلامی صورت گیرد، اما این نرخ عموماً در مورد عدم تعادل‌های اساسی (از طریق کاهش یا افزایش ارزش) قابل تعدیل است. هرچه ذخایر بانک مرکزی بیشتر باشد میزان اعتبار این رژیم بالاتر می‌رود، اما ذخایری که عموماً همه تعهدات داخلی را پوشش نمی‌دهد فضای لازم جهت اتخاذ سیاست‌های پولی احتیاطی را فراهم نمی‌کند.
		میخکوب به سبدی از ارزها (Basket Peg)	مشابه میخکوب شدن به یک پول واحد است و فقط پول به سبدی شامل ۲ یا چند پول خارجی میخکوب شده است. سبد می‌تواند بر اساس ضوابط خاص یک کشور یا پول ترکیبی (SDR یا پیش‌تر ECU) تعیین شود. برای سبد یک کشور وزن‌ها ممکن است به‌صورت عمومی اعلام شود یا به‌صورت سری باشد و وزن‌ها می‌تواند ثابت یا متغیر باشد.
	شناور با دخالت قانونی: نرخ ارز به نرخ خاصی میخکوب نشده، اما بانک مرکزی به‌منظور محدود کردن نوسانات نرخ ارز با روش از پیش تعیین‌شده‌ای در بازار دخالت می‌کند.	**رژیم‌های مشارکتی** (Cooperative Regimes)	از طریق همکاری بانک مرکزی ۲ کشور موافقت می‌شود که نرخ‌های ارز نسبت به یکدیگر به‌صورت دو جانبه و در محدوده از پیش تعیین‌شده‌ای حفظ شود. ابزارهای سیاستی شامل تعدیل سیاست‌های پولی داخلی و نیز مداخله (به‌صورت متناظر یا متناسب) است. ترتیبات نرخ ارز می‌توانند الزاماتی را بر سیاست‌های پولی تحمیل کنند که شدت آن به موقعیت نسبی پول‌های مختلف در برابر یکدیگر بستگی دارد.
		میخکوب خزنده (Crawling Peg)	نرخ ارز بر اساس یک رویه قانونی تعیین می‌شود، نرخ ارز بر اساس نرخ تورم انتظاری یا واقعی که قبلاً در قانون تعیین شده تعدیل می‌گردد. ارزش برابری می‌تواند با توجه به یک پول واحد یا سبدی از ارزها تعیین شود. در برخی از موارد، رژیم میخکوب خزنده می‌تواند با رژیم ارزی که نرخ ارز را در دامنه معینی تعیین می‌کند، ترکیب شود. بر اساس خصوصیات ویژه‌ای (نظیر درجه تعدیل و طول زمان بین تعدیلات) اینکه سیستم بیشتر شبیه رژیم‌های ثابت یا شناور است تعیین می‌گردد.
	شناور توأم با مداخلات احتیاطی: نرخ ارز شناور است، اما از دخالت رسمی دولت متأثر می‌شود.	**قلمرو یا نوار هدف** (Target Zones and Bands)	اجازه داده می‌شود که نرخ ارز در یک محدوده از پیش تعیین‌شده نوسان کند، نقاط حدی که در مورد رژیم ارزی نوار هدف تعیین می‌شود در مورد رژیم قلمرو هدف یک هدف سیاستی است و از طریق دخالت بانک مرکزی مورد حمایت قرار می‌گیرد. بانک مرکزی ممکن است تنها در بخشی از این محدوده به‌منظور جلوگیری از فشار بیشتر بر دامنه تعیین‌شده دخالت کند. در مواردی، رژیم نرخ ارز نوار هدف با میخکوب خزنده ترکیب می‌شود (نوار خزیدن). درجه انعطاف‌پذیری از طریق وسعت نوار یا قلمرو هدف تعیین می‌شود.
		شناور مدیریت‌شده (Managed Floating)	نرخ‌های ارز آزاد هستند تا بر اساس عرضه و تقاضا نوسان کنند؛ مقامات دیدگاهی درباره سطح مطلوب و مسیر نرخ ارز و میزان دخالت دارند، اما حد و مرزها با دخالت قانونی محدود نمی‌شوند. اغلب این رژیم ارزی با با یک لنگر اسمی مستقل نظیر هدفگذاری تورم همراه می‌شود.
رژیم‌های شناور	**شناور آزاد:** اجازه داده می‌شود نرخ ارز آزادانه شناور باشد و بانک مرکزی در بازار ارز دخالت نمی‌کند.	**شناور مستقل** (Independent Floating)	نرخ ارز در بازار بر اساس عرضه و تقاضای روزانه ارز و با دخالت کم یا بدون دخالت رسمی تعیین می‌شود. به ذخایر رسمی یا نیازی نیست یا نیاز به آن کم است. رژیم نرخ ارز هیچ محدودیتی را بر اساس سیاست‌های پولی اعمال نمی‌کند و اغلب از چارچوب هدفگذاری نرخ تورم پیروی می‌شود.

مأخذ: گاش و همکاران (۲۰۰۲).

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۳. منافع و مضار رژیم‌های مختلف ارزی

با توجه به اثر رژیم‌های ارزی مختلف بر فعالیت‌های اقتصادی، انتخاب رژیم مناسب نرخ ارز باید بر اساس بررسی دقیق منافع و مضار هر یک از رژیم‌ها و اصول اقتصادی صورت گیرد. بر اساس فهرست جدول (۲) هر یک از رژیم‌های ارزی با منافع و آسیب‌پذیری‌هایی همراه هستند.

جدول ۲. رژیم‌های نرخ ارز: منافع و مضار اصلی

	شرایط کشور	منافع اصلی	مضار اصلی
رژیم‌های شناور	برای کشورهای نیمه‌صنعتی و کاملاً صنعتی و برخی از اقتصادهای نوظهور که در برابر تجارت جهانی نسبتاً بسته هستند، اما با بازارهای سرمایه جهانی کاملاً یکپارچه شده‌اند و تنوع تولید و تجارت دارند، همچنین بخش مالی عمیق و گسترده و استانداردهای سنجیده و دقیق دارند، این رژیم مناسب‌تر است.	- اثر شوک‌های نامطلوب را راحت‌تر جذب یا دفع می‌کند.. - گرایش به ایجاد بحران‌های پولی ندارد. - به ذخایر بین‌المللی زیادی نیاز نیست.	- ایجاد بی‌ثباتی‌های شدید در کوتاه‌مدت (نوسانات بیش از حد ممکن است رژیم‌های شناور مدیریت‌شده ملایم را تضعیف کند) نوسانات میان‌مدت شدید فقط ارتباط ضعیفی با بنیه اقتصادی دارد. - احتمال ناهمترازی زیاد است. - احتیاط در سیاست‌های پولی ممکن است تورش تورمی ایجاد کند.
رژیم‌های میانه	این رژیم برای اقتصادهای نوظهور و برخی کشورهای در حال توسعه که بخش مالی نسبتاً قوی‌تر و سابقه سیاست‌های کلان منظم را دارند مناسب است.	- انعطاف‌پذیری محدود نرخ ارز، تا حدی امکان جذب شوک‌های نامطلوب را می‌دهد. - اگر رژیم نرخ ارز از اعتبار لازم برخوردار باشد، می‌توان ثبات و رقابت‌پذیری را حفظ کرد. - اگر نقاط بالا و پایین نوسان نرخ ارز منعطف باشد، آسیب‌پذیری در برابر بحران‌های پولی پایین خواهد بود.	- به‌دلیل اینکه ضوابط دخالت بانک مرکزی در رژیم شناور مدیریت‌شده افشا نمی‌شود، شفافیت کم است. - رژیم‌های با دامنه وسیع بلافاصله قابل شناسایی نیستند. این مسئله ممکن است منجر به عدم اطمینان و کمبود اعتماد شود. - در این رژیم نیاز به ذخایر بین‌المللی زیاد است.
رژیم‌های میخکوب ملایم	برای کشورهای در حال توسعه‌ای که همپیوندی محدودی با بازارهای مالی جهان دارند، تنوع ساختار تولید و صادرات کم است، عمق بازارهای مالی کم است و کمبود فضای انضباط پولی و اعتبار وجود دارد. همچنین کشورهایی که تورمشان در سطوح بالایی تثبیت‌شده مناسب هستند.	- اگر میخکوب کردن با اعتبار مقام پولی همراه باشد، می‌تواند ثبات و رقابت را حفظ کند. - نرخ بهره پایین‌تر یک لنگر اسمی قابل نظارت شفاف و ساده را فراهم می‌کند. به کشورهایی که نرخ تورم بالا دارند اجازه می‌دهد تا نرخ تورمشان را از طریق متعادل کردن انتظارات تورمی کاهش دهند.	- اگر کشور به روی بازارهای جهانی سرمایه باز باشد، مستعد بحران‌های پولی می‌شود. - بدهی‌های خارجی تشویق می‌شود. - به ذخایر فراوان بین‌المللی نیاز است. - ظرفیت جذب شوک‌ها کم است. - شوک‌ها تا حد زیادی از طریق تغییرات بخش واقعی اقتصاد جذب می‌شوند.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول ۲.

رژیم‌های میخکوب شدید	برای کشورهایی با سابقه بی‌نظمی‌های پولی، تورم بالا و اعتبار کم سیاستگذاران مناسب است. چنین شرایطی نیاز به یک لنگر قوی برای ثبات پولی را الزامی می‌سازد.	- حداکثر اعتبار را برای سیاست‌های اقتصادی فراهم می‌کند. -می‌تواند رکود (کاهش تورم) را تسهیل کند. -این دسته رژیم‌ها مستعد بحران‌های پولی نیستند. - هزینه معاملات پایین و نرخ بهره ثابت و پایین است. - کمبود آزادی عمل مقامات پولی گرایش‌های تورمی را از بین می‌برد.	- بانک مرکزی نقش را به‌عنوان قرض‌دهنده نهایی از دست می‌دهد. - احتمال بحران‌های نقدینگی بالاتر است. - منافع اولیه ناشی از چاپ پول در رژیم‌های مبتنی بر دارایی‌های خارجی کم است و در رژیم‌های مبتنی بر دلاریزه شدن .وجود ندارد. - هیچ ظرفیتی برای جذب شوک‌ها وجودد ندارد و شوک‌ها باید به‌طور کامل از طریق تغییر در فعالیت‌های اقتصادی جذب شوند. - خروج از رژیم دلاریزه (حذف پول ملی) بسیار دشوار است.

Source: Yagci (2001), World Bank.

نگاه دقیق‌تر به جدول نشان می‌دهد رژیم‌های شناور برای کشورهای توسعه‌یافته مناسب‌تر هستند، این در حالی است که رژیم‌های میانه گزینه مناسب‌تری برای کشورهای در حال توسعه‌ای که اقتصادهای بازی دارند و بخش‌های مالی‌شان به‌اندازه کافی توسعه‌یافته محسوب می‌شود. برای کشورهایی که یکپارچگی کمتری با اقتصاد جهانی دارند و با کمبود انضباط پولی مواجه هستند، به‌نظر می‌رسد رژیم‌های میخکوب ملایم مناسب‌تر باشد. رژیم‌های میخکوب سخت عموماً گزینه مناسبی برای کشورهایی با تورم بالا و میزان اعتبار پایین محسوب می‌شود.

٤. مؤلفه‌های مؤثر در انتخاب رژیم ارزی

در انتخاب رژیم ارزی مؤلفه‌هایی چون سیاست‌های کلان اقتصادی، اعتبار مقامات پولی، بی‌ثباتی و ناهماهنگی نرخ ارز و آسیب‌پذیری رژیم‌های ارزی در برابر بحران و شوک‌های اقتصادی از عناصر مهم محسوب می‌شوند. برای تصمیم‌گیری در مورد رژیم نرخ ارز مناسب همه این عوامل باید مدنظر قرار گیرد؛ علاوه براین موارد ویژگی‌های منحصر بفرد هر کشوری نیز ممکن است تأثیرات قابل‌توجهی بر فرایندهای تصمیم‌گیری در مورد رژیم‌های ارزی داشته باشد. هر کشوری نیازمند آن است که تعیین کند چه عواملی در انتخاب رژیم ارزی‌اش دخیل هستند.

٤-١. سیاست‌های کلان اقتصادی

نرخ ارز یکی از ابزارهای سیاستی دولت جهت حفظ تعادل داخلی و خارجی است. سیاست‌های مالی و پولی باید از رژیم ارزی تبعیت کنند. برای مثال در رژیم‌های میخکوب‌شده وقتی

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

بازارهای سرمایه به‌شدت به روی بازارهای جهانی باز هستند، نیاز به سرسپردگی و تعهد کامل سیاست‌های پولی نسبت به رژیم ارزی وجود دارد. در برخی شرایط کنترل‌های سرمایه می‌تواند ابزار مفیدی برای مهار جریانات سفته‌بازانه باشد، اقتصاد را از نوسانات شدید نرخ ارز محافظت کند و آسیب‌پذیری رژیم‌های میخکوب ملایم در برابر بحران‌های پولی را کاهش دهد. با این‌حال نظریه سه‌گانه ناممکن[1] نشان می‌دهد که یک کشور در رابطه با رژیم ارزی‌اش نمی‌تواند ۳ هدف را به‌طور همزمان دنبال کند. از ۳ هدف رژیم نرخ ارز ثابت، استقلال پولی و آزادی جریانات سرمایه فقط ۲ هدف قابل حصول هستند. کشورها باید تصمیم بگیرند که می‌خواهند کدام‌یک از این ۳ هدف را نادیده بگیرند. یک کشور در اتحادیه پولی استقلال پولی را رها می‌کند، درحالی‌که کشوری که پیوند عمیقی با بازارهای سرمایه جهانی دارد احتمالاً از نرخ ارز ثابت چشم‌پوشی خواهد کرد.

٤-٢. اعتبار

اعتبار به قیمت از دست رفتن انعطاف‌پذیری حاصل می‌شود و رژیم نرخ ارز ثابت تقریباً بدون هیچ انعطاف‌پذیری اعتبار بیشتری را فراهم می‌کند، زیرا سیاست‌های پولی آزاد و بی قیدوبند به اتمام ذخایر و فروپاشی رژیم نرخ ارز ثابت منجر می‌شوند. به‌عبارت دیگر انعطاف‌پذیری نرخ ارز حداکثر آزادی عمل را برای سیاست‌های پولی فراهم می‌کند، اما وجود محدودیت‌هایی نیز لازم است تا این اطمینان را ایجاد کند که این آزادی عمل مورد سوءاستفاده مقامات پولی قرار نمی‌گیرد و سیاست‌ها سازگار و قابل تدوام باقی خواهند ماند. به‌عبارت دیگر، درجه انضباط و اعتبار می‌تواند با افزایش انعطاف‌پذیری کاهش یابد.

٤-٣. بی‌ثباتی

رژیم‌های انعطاف‌پذیر نرخ ارز با بی‌ثباتی‌های فراوانی در کوتاه‌مدت مواجه می‌شوند. تحرک زیاد سرمایه امکان تعدیلات در تخصیص سبد ارزی بین‌المللی را تسهیل نموده و بستر بروز بی‌ثباتی‌های شدیدی را در کشورهای در حال توسعه‌ای که عمق بازارهای مالی آنها کم است هموار می‌کند. بی‌ثباتی‌های شدید به نوبه خود نااطمینانی، هزینه مبادلات و تورم را افزایش می‌دهد

1. Impossible Trinity Theory

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

و از این طریق انگیزه تولید و سرمایه‌گذاری را از بین می‌برد. حرکت از رژیم‌های ارزی انعطاف‌پذیر به رژیم‌های ارزی ثابت منجر به کاهش میزان بی‌ثباتی می‌شود. رژیم‌های میخکوب سخت با ترتیبات نهادی معتبر و قوی ثبات نرخ ارز اسمی را تضمین می‌کنند. یک قدم جلوتر رفتن و معرفی پول مشترک می‌تواند هزینه مبادلات را از بین ببرد و سرمایه‌گذاری و تجارت را بین کشورهای عضو ارتقا دهد. به‌عبارت دیگر رژیم‌های ارزی میانه می‌توانند تعادل مناسبی را بین ثبات و انعطاف‌پذیری نرخ ارز فراهم کنند.

٤-٤. آسیب‌پذیری از بحران‌ها و شوک‌ها

اگرچه مبنای اصلی مباحثی که در حمایت از رژیم‌های میخکوب بیان می‌شود نشان‌دهنده توانایی آنها در ایجاد انضباط و اجرای سیاست‌های پولی معتبرتر است، با این‌حال رژیم‌های میخکوب ملایم بیشترین آسیب‌پذیری را در مقابل بحران‌های پولی دارند. بحث دیگری که در حمایت از رژیم‌های ارزی ثابت اقامه می‌شود این است که آنها مانع حباب‌های سفته‌بازانه می‌شوند. در نهایت، انتخاب رژیم ارزی به ویژگی‌های کشور مورد نظر بستگی دارد. اگر کشوری در معرض عوامل اختلال‌زا و بازدارنده خارجی فراوانی قرار داشته باشد، احتمال اینکه خواستار شناور شدن پولش بشود بیشتر است. از سوی دیگر در معرض عوامل اختلال‌زا و بازدارنده داخلی قرار داشتن، احتمالاً یک کشور را به‌سمت استفاده از نظام‌های میخکوب‌شده نرخ ارز هدایت خواهد کرد.

۵. مقایسه تطبیقی رژیم‌های نرخ ارز در کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی

معمولاً بین آنچه که کشورها می‌گویند دارند در رابطه با رژیم ارزیشان انجام می‌دهند و آنچه که آنها واقعاً به آن عمل می‌کنند، تفاوت‌های اساسی وجود دارد. این تفاوت مبنای طبقه‌بندی رسمی[1] و حقیقی[2] قرار می‌گیرد. در ادبیات اقتصادی مشاهده می‌شود کشورهایی که اظهار می‌کنند و اجازه می‌دهند نرخ ارزشان شناور باشد، اغلب این کار را انجام نمی‌دهند و کشورهایی که به‌عنوان میخکوب طبقه‌بندی می‌شوند در حقیقت گاهی تغییر جهت می‌دهند (کلین و مارین، ۲۰۰۷)[3]

1. De Jure
2. De Facto

۳. کلین و مارین اعلام کردند که متوسط طول دوره میخکوب شدن نرخ ارز، در کشورهای نیمکره‌غربی در حدود ۱۰ ماه بوده است.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

در تلاش برای توضیح این رفتار آل‌سینا و واگنر (۲۰۰۶)، ویژگی‌های کشورهایی که از رژیم نرخ ارز اعلامی خود عدول می‌کنند را مورد بررسی قرار داده‌اند. آنها به این نتیجه رسیده‌اند که ترس از میخکوب‌شدن و ترس از شناوری با کیفیت سازمان‌ها و مدیریت اقتصادی ارتباط دارد. کشورهایی که ترس از میخکوب‌شدن را از خود بروز می‌دهند (به رژیم ارزی که آن را میخکوب‌شده اعلام کرده عمل نمی‌کنند) بیشتر آنهایی هستند که از نظر سازمانی فقیر هستند و چون این امر با مدیریت ضعیف اقتصادی و بی‌ثباتی اقتصادی همراه می‌شود، بالطبع نمی‌تواند با ثبات پولی و ثبات نرخ ارز همراه باشند. از سوی دیگر کشورهایی که با مؤسسات نهادی مناسب، ترس از شناوری را بروز می‌دهند (کمتر از آنچه اعلام می‌کنند شناورند شناور هستند)، آن دسته کشورهایی هستند که چون نوسانات شدید نرخ ارز از سوی بازار به‌عنوان شاخصی برای ضعف مدیریت تعبیر می‌شود تلاش می‌کنند نوسان نرخ ارز را محدود کنند. این مطالعات، توجیهاتی در خصوص دلایل تفاوت بین رژیم‌های ارزی که اعلام می‌شود و آنچه در عمل صورت می‌گیرد را ارائه می‌کند. به این دلیل مطالعه مذکور یک رویکرد رایج به‌منظور طبقه‌بندی کشورها بر اساس رژیم‌های ارزی که به‌صورت واقعی و در عمل از آن پیروی می‌کنند، بوده است. در این رابطه جدول (۳) رژیم‌های ارزی را که کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی دنبال می‌کنند بر اساس اطلاعاتی که صندوق بین‌المللی تا اکتبر سال ۲۰۱۴ تحت‌عنوان "طبقه‌بندی ترتیبات نرخ ارز و چارچوب سیاست‌های پولی"[1] ارائه داده، گزارش می‌کند.

۱. شامل کشورهایی است که به‌طور صریح لنگر اسمی را اعلام نکرده‌اند، اما ترجیح می دهند متغیرهای گوناگونی را برای هدایت متغیرهای پولی پایش کنند.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

جدول۳. رژیم‌های نرخ ارز در کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی

		چارچوب سیاست پولی						
	ترتیبات ۲ نرخ ارز (تعداد کشورها)	لنگر نرخ ارز				هدفگذاری سطحی از انباره پولی	چارچوب هدفگذاری تورم	سایر*
		دلار آمریکا (۱۴)	یورو (۱۲)	ترکیبی (۶)	سایر (۱)	(۱۱)	(۴)	(۹)
رژیم‌های میخکوب (۳۵)	فاقد پول اعتباری مستقل	–	–	–	–	–	–	–
	ترتیبات نرخ ارز بدون پول اعتباری جداگانه (۰)	–	–	–	–	–	–	–
	رژیم با پشتوانه دارایی‌های خارجی (۲)	جیبوتی	–	–	برونئی	–	–	–
	گونه‌های مختلف ترتیبات میخکوب ثابت (۳۳)	بحرین گویان اردن لبنان مالدیو عمان قطر عربستان سعودی سورینام ترکمنستان امارات متحده عربی عراق قزاقستان	بنین** بورکینافاسو کامرون*** چاد کومور ساحل‌عاج گابن گینه‌بیسائو مالی نیجر سنگال توگو	کویت لیبی مراکش	–	تاجیکستان بنگلادش یمن		آذربایجان مصر
رژیم‌های میانه (۱۴)	میخکوب در نوار افقی (۰)	–	–		–	–	–	–
	میخکوب خزنده (۳)		–		–	ازبکستان اتیوپی	–	تونس

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول۳.

	شناور مدیریت‌شده (۱۱)	–	الجزایر سوریه ایران	–	گینه نیجریه گامبیا		موریتانی مالزی سودان پاکستان قرقیزستان
رژیم‌های شناور (۸)	شناور (۷)	–	–	–	سیرالئون افغانستان موزامبیک	اندونزی آلبانی ترکیه اوگاندا	
	شناور مستقل (۱)						سومالی

* شامل کشورهایی است که به‌طور صریح لنگر اسمی را اعلام نکرده‌اند، اما ترجیح می‌دهند متغیرهای گوناگونی را برای هدایت متغیرهای پولی پایش می‌کنند.

* * اعضایی که در اتحادیه پولی و اقتصادی غرب آفریقا شرکت کردند.

* * * اعضایی که در جامعه پولی و اقتصادی آفریقای مرکزی شرکت کردند.

Source: International Monetary Fund (2014)

۵-۱. رژیم‌های ارزی دلاریزه‌شده

هیچ‌یک از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی که از پول‌های رسمی متفاوتی برخوردارند، دارایی این ترتیبات نرخ ارزی نیستند که در آن پول کشور دیگری به‌عنوان تنها پول رسمی آنها جریان داشته باشد. این مسئله نشان می‌دهد که هیچ‌کدام از کشورهای عضو سازمان حاضر نیستند که از کنترل مستقل بر سیاست‌های پولی داخلی خود صرف‌نظر کنند. بر اساس آخرین اطلاعات موجود، ۱۳ کشور دنیا در گروه این نوع از ترتیبات ارزی قرار می‌گیرند.

۵-۲. رژیم‌های ارزی مبتنی بر دارایی‌های خارجی

برونئی و جیبوتی از زمان استقلالشان، رژیم ارزی مبتنی بر دارایی‌های خارجی داشته‌اند. در این ترتیبات ارزی، پول داخلی صرفاً به تناسب میزان ارز خارجی منتشر می‌شود. با انتخاب ترتیبات ارزی با پشتوانه دارایی‌های خارجی، این کشورها با حذف کارکرد سنتی بانک مرکزیشان به‌عنوان قرض‌دهنده نهایی، آزادی عمل بسیار محدودی برای سیاست پولی احتیاطی را دارند. ۱۲ کشور در جهان این سیاست نرخ ارز را دارند.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۵-۳. رژیم‌های ارزی میخکوب‌شده

نظام ارزی اغلب کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی تحت‌عنوان ترتیبات مختلف و متداول میخکوب ثابت طبقه‌بندی شده است. ۳۳ کشور پولشان را با نرخ ثابتی به پول کشور دیگر یا سبدی از ارزهای دیگر میخکوب کرده‌اند. ۱۴ کشور پولشان به دلار میخکوب شده، ۱۲ کشور به یورو و ۴ کشور به ترکیبی از دلار و یورو میخکوب شده‌اند. از بین کشورهایی که نرخ ارزشان را به یورو میخکوب کرده‌اند، ۸ کشور (بنین، بورکینافاسو، ساحل عاج، گینه‌بیسائو، مالی، نیجریه، سنگال و توگو) عضو اتحادیه پولی و اقتصادی غرب آفریقا هستند و پول کشورشان فرانک آفریقای غربی است. ۳ کشور(کامرون، چاد و گابن) عضو جامعه اقتصادی و پولی مرکز آفریقا هستند و پول کشورشان فرانک آفریقای مرکزی است. گرچه در این رژیم‌های ارزی هیچ الزامی برای حفظ نرخ برابری وجود ندارد، مقامات پولی آماده هستند تا از طریق دخالت مستقیم (نظیر عملیات بازار باز) یا غیرمستقیم (استفاده فعال از سیاست‌های نرخ بهره) نرخ برابری ثابت را حفظ کنند. به‌هرحال، به‌دلیل اینکه عملکرد سنتی بانک مرکزی هنوز امکان‌پذیر است، انعطاف‌پذیری و محدودیت سیاست‌های پولی نسبت به رژیم دارای پشتوانه دارایی‌های خارجی بیشتر است. ۳۶ کشور دیگر در جهان هستند که از این سیاست ارزی پیروی می‌کنند. در بین کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی هیچ کشوری ترتیبات ارزی میخکوب را در یک نوار افقی[1] ندارد. البته گرایش به این رژیم ارزی در دنیا زیاد نیست و فقط ۲ کشور دیگر از چنین ترتیبات ارزی پیروی می‌کنند.

٥-٤. رژیم‌های میخکوب خزنده

در رژیم میخکوب خزنده پول به‌صورت دوره‌ای و به مقدار ناچیز بر حسب یک نرخ ثابت یا در پاسخ به تغییرات برخی شاخص‌های کمی که انتخاب شده‌اند، تعدیل می‌شود. سرعت خزیدن نرخ ارز می‌تواند بر اساس تغییراتی که نرخ ارز باید در تطبیق با تورم داشته باشد، صورت گیرد، یا در نرخ از پیش اعلام شده تنظیم شود و یا پایین‌تر از تغییرات تورم برآوردشده تنظیم گردد. از بین ۱۵ کشور جهان تنها رژیم ارزی ۳ کشور عضو سازمان همکاری اسلامی را در عمل می‌توان به‌عنوان رژیم میخکوب خزنده طبقه‌بندی کرد. رژیم‌های ارزی میخکوب با

1. Horizontal Band

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

نوار افقی و رژیم‌های ارزی نوار خزنده، حاشیه نوسان مشابهی دارند و حاشیه نوسان در مجموع به‌صورت نوبه‌ای در یک نرخ ارز ثابت یا در پاسخ به تغییرات شاخص‌های کمی منتخب تعدیل می‌شوند. درجه انعطاف‌پذیری نرخ ارز و استقلال سیاست‌های پولی تابعی از پهنای نوار است. الزام برای حفظ نرخ ارز داخل نوار محدودیت‌هایی را بر سیاست‌های پولی اعمال می‌کند.

۵-۵. رژیم‌های شناور مدیریت‌شده

در رژیم شناور مدیریت‌شده، مقامات پولی بدون آنکه مسیر یا هدف مشخصی برای نرخ ارز داشته باشند سعی می‌کنند بر نرخ ارز تأثیر بگذارند. شاخص‌هایی که به‌منظور مدیریت نرخ ارز توسط مقامات پولی به‌کار می‌روند به میزان قابل توجهی قضاوتی هستند، شامل موقعیت تراز پرداخت‌ها و ذخایر بین‌المللی هستند و لزوماً مکانیزم تعدیل خودکاری وجود ندارد. در این گروه ۱۸ کشور جهان و ۱۱ کشور عضو سازمان همکاری اسلامی قرار دارند که ایران نیز در این گروه طبقه‌بندی شده است. این سیاست تحت چارچوب‌های سیاست پولی متفاوتی توسط کشورهای عضو اعمال می‌شود.

۵-۶. رژیم‌های شناور

در رژیم‌های شناور ارز اجازه داده می‌شود نرخ ارز آزادانه شناور باشد و بانک مرکزی در بازار ارز دخالت نمی‌کند. نرخ ارز در بازار بر اساس عرضه و تقاضای روزانه ارز و با دخالت کم و یا بدون دخالت رسمی تعیین می‌شود. در این رژیم ارزی مقام پولی هیچ محدودیتی را بر اساس سیاست‌های پولی اعمال نمی‌کند و اغلب از چارچوب هدفگذاری نرخ تورم پیروی می‌شود. ۲۹ کشور دنیا رژیم ارزی شناور مستقل را دارند که اکثر آنها دارای درآمدهای بالا هستند. در بین کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی نیز تنها ۸ کشور از رژیم ارزی شناور استفاده می‌کنند. در میان کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی تنها کشوری که توسط صندوق بین‌المللی پول تحت‌عنوان شناور مستقل طبقه‌بندی شده کشور سومالی است. بر اساس آنچه گفته شد، در رژیم شناور مستقل، نرخ ارز در بازار تعیین می‌شود و ممکن است بی‌ثباتی‌های فراوانی در کوتاه‌مدت وجود داشته باشد. دخالت در بازار ارز خارجی به‌جای اینکه با هدف تثبیت در یک سطح مشخص از نرخ ارز صورت گیرد، با هدف تعدیل نرخ ارز و جلوگیری از نوسانات شدید در نرخ ارز صورت می‌گیرد.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

٦. سیر تحولات رژیم نرخ ارز ایران از ۱۳۳٦ تا کنون

بررسی تحولات رژیم ارزی ایران از سال ۱۳۳۶ تاکنون حاکی از حرکت دائمی از سطحی از شناوری به سطحی از میخکوب و بالعکس بوده است. به‌طورکلی اقتصاد ایران طی این دوران ۳ نوع نظام ارزی را تجربه کرده که در ۵ دوره زمانی مختلف اتخاذ شده‌اند. جدول زیر تحولات نظام ارزی در ایران را به‌طور خلاصه نشان می‌دهد.

جدول ٤. روند تحولات نظام‌های ارزی در ایران بر اساس تقسیم‌بندی حقیقی

نظام ارزی حسب طبقه‌بندی رسمی	نظام ارزی حسب طبقه‌بندی حقیقی	دوران اجرا	ویژگی‌های مهم دوره
میخکوب شدید (ثابت)	**میخکوب شدید (ثابت)**	۱۳۳۸-۱۳۵۷	دسترسی به درآمدهای ارزی برای حمایت از نرخ ارز هدفگذاری شده، اختلاف محدود تورم داخلی و خارجی در اغلب سال‌های دوره، وجود بازار ارز با ثبات تا سال ۱۳۵۷
میخکوب شدید (ثابت)	**میخکوب خزنده**	۱۳۵۸-۱۳۷۱	محدودیت فروش ارز با نرخ رسمی و چندین نرخ ارز مجاز و رسمی، اختلاف قابل‌توجه تورم داخلی و خارج از کشور و فشار طبیعی بر افزایش نرخ ارز، تلاش مقام پولی برای حفظ نرخ ارز رسمی پایه، افزایش دامنه اختلاف نرخ ارز در بازار موازی و نرخ رسمی، رانت‌جویی به‌واسطه عدم شفافیت جریان تجاری و تخصیص یارانه ضمنی ارز به صنایع، تقویت جریانات سفته‌بازانه به‌دلیل وجود نوسانات شدید در بازار ارز، تعدیل رو به بالای نرخ ارز در سال‌های مختلف
شناور مدیریت‌شده	**شناور مدیریت‌شده**	۱۳۷۲	یکسان‌سازی ناموفق ارزی در سال ۱۳۷۲ و بازگشت به نظام میخکوب به‌دلیل افزایش تورم حاصل از این سیاست، کاهش قیمت نفت، مشکل بازپرداخت بدهی‌های رسیده‌شده و معوقه و نوسانات شدید نرخ ارز

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول ٤.

نظام ارزی حسب طبقه‌بندی رسمی	نظام ارزی حسب طبقه‌بندی حقیقی	دوران اجرا	ویژگی‌های مهم دوره
نامعین	میخکوب خزنده	۱۳۷۳-۱۳۸۰	محدودیت فروش ارز با نرخ رسمی و چندین نرخ ارز مجاز و رسمی، اختلاف قابل‌توجه تورم داخلی و خارج از کشور و فشار طبیعی بر افزایش نرخ ارز، تلاش مقام پولی برای حفظ نرخ ارز رسمی پایه، افزایش دامنه اختلاف نرخ ارز در بازار موازی و نرخ رسمی، رانت‌جویی به‌واسطه عدم شفافیت جریان تجاری و تخصیص یارانه ضمنی ارز به صنایع، تقویت جریانات سفته‌بازانه به‌دلیل وجود نوسانات زیاد در بازار ارز، تعدیل رو به بالای نرخ ارز در سال‌های مختلف
شناور مدیریت‌شده	میخکوب خزنده	۱۳۸۱-۱۳۸۹	اجرای موفق سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز از سال ۱۳۸۱، وجود درآمدهای نفتی قابل‌توجه برای حمایت از نرخ ارز هدفگذاری شده، نوسانات محدود نرخ ارز و تعدیل محدود آن علیرغم اختلاف قابل‌توجه تورم داخلی و خارجی تا سال ۱۳۸۹
شناور مدیریت‌شده	میخکوب خزنده	۱۳۹۰-۱۳۹۳	ایجاد بی‌ثباتی در بازار ارز، تقویت جریانات سفته‌بازانه به‌دلیل وجود نوسانات زیاد در بازار ارز، ایجاد شکاف بین نرخ ارز رسمی و بازار، سهمیه‌بندی منابع ارزی در دسترس، تعدیل رو به بالای نرخ ارز رسمی در طول دوره.

مأخذ : نتایج تحقیق.

٦-١. نظام ارزی میخکوب شدید (۱۳۵۷-۱۳۳۸)

پیش از پیروزی انقلاب اسلامی نظام ارزی حاکم بر کشور نظام ارزی میخکوب شدید (ثابت) بود. با این حال کنترل و نظارت دولتی، سهمیه‌بندی ارزی و تعیین اولویت‌های کشور برای مصارف ارزی تا سال ۱۳۵۲ ادامه داشت. در سال ۱۳۵۳ قیمت نفت در بازارهای جهانی به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافت. با افزایش درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت سهمیه‌بندی ارزی (با حفظ نظام ارزی ثابت) حذف گردید و تحت این شرایط یک نظام ارزی میخکوب شدید با نرخ‌های باثبات ارز تا زمان انقلاب اسلامی به حیات خود ادامه داد.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

٦-۲. نظام ارزی میخکوب خزنده (۱۳۸۰-۱۳۵۸)

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز نظام ارزی کشور همچنان نظام نرخ ارز ثابت بود اما با شکل‌گیری جو فرار سرمایه، بانک مرکزی به‌منظور مهار و کنترل این جریان، کنترل‌هایی را به‌اجرا درآورد. با شروع جنگ تحمیلی، کاهش امکان صادرات نفت، افزایش تقاضا برای واردات و کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی درآمدهای ارزی کشور با محدودیت‌های زیادی مواجه شد. این درحالی است که اتخاذ سیاست جانشینی واردات که از یک دهه پیش از پیروزی انقلاب آغاز شده بود، نیاز صنایع با ظرفیت بالای تولید که عمده تجهیزات آنها وارداتی بود را به درآمدهای ارزی افزایش می‌داد. از سوی دیگر واردات کالاهای اساسی مورد نیاز جامعه و همچنین هزینه‌های عمرانی طرح‌های توسعه‌ای نیز نیازمند دسترسی به منابع ارزی بود. با توجه به محدود بودن درآمدهای ارزی کشور، کانالیزه کردن و تخصیص بهینه این منابع اهمیت فراوانی داشت. علاوه بر این از آنجا که بخش عمده درآمدهای ارزی کشور از صادرات نفت حاصل می‌شد و نوسانات قیمت نفت درآمدهای ارزی کشور را به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌داد، در سال‌هایی که کشور با محدودیت درآمدهای ارزی مواجه بود دولت را برای حمایت از نرخ ارز اعلامی با مشکلات جدی‌تری مواجه می‌ساخت و این امر نرخ‌های ارز بالاتری در بازار غیررسمی را موجب می‌گردید. به‌رغم تلاش دولت برای حفظ نرخ ارز هدفگذاری شده، به‌دلیل اختلاف قابل‌توجه تورم داخلی و خارجی، فشار رو به تزاید تقاضای ارز در کنار محدودیت‌های ارزی، بانک مرکزی‌را ناگزیرمی‌ساخت نرخ ارز رسمی را درادوارمختلف رو به بالا تعدیل نماید.

٦-۳. نظام ارزی شناور مدیریت‌شده (۱۳۷۲)

اجرای نظام چند نرخی ارز زمانی‌که کشور با شرایط بحران و محدودیت منابع ارزی مواجه بود و بازارهای مالی اهمیت کمی داشتند کاملاً قابل توجیه بود، اما این نظام در اجرا با مشکلات مهمی چون گسترش دامنه رانت‌ها و مفاسد اقتصادی و ناکارامدی در ارزی تخصیصی به مصارف تعیین‌شده مواجه بود. با توجه به مشکلات و معایب نظام چند نرخی ارز، پس از جنگ تحمیلی و بازسازی اولیه اقتصاد کشور یکسان‌سازی نرخ ارز جزء اولویت‌های تحول اقتصادی دولت قرار گرفت؛ بنابراین سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز نخستین بار در سال ۱۳۷۲ دنبال گردید.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

با این حال این سیاست به‌دلیل افزایش تورم ناشی از آن، کاهش قیمت نفت، مشکل بازپرداخت بدهی‌های خارجی رسیده شده و معوقه و نوسانات شدید نرخ ارز و همچنین به‌دلیل اینکه هماهنگی‌ها و الزامات مورد نیاز در تمام سیاست‌های کشور صورت نگرفته بود، با شکست مواجه شد. آثار تورمی ناشی از سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ افزایش شدید نرخ ارز در بازار آزاد را در پی داشت. آمارها نشان می‌دهد که در سال‌های پس از اجرای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز، نرخ تورم به‌شدت افزایش یافت، به‌طوری‌که در سال ۱۳۷۴ ایران بالاترین نرخ تورم خود (۴۹/۴ درصد) را تجربه نمود.

٦-٤. نظام ارزی میخکوب خزنده (۱۳۸۸-۱۳۷۳)

شکست سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ دولت را وادار کرد که برای ثبات بازار ارز و محیط کلان اقتصادی مقررات و کنترل‌های ارزی شدیدی را مجدداً برقرار نماید، به‌طوری‌که معاملات بازار غیررسمی ارز در سال ۱۳۷۴ غیر قانونی اعلام شد، پیمان‌سپاری ارزی در دستور کار قرار گرفت و دامنه مقررات تخصیصی ارز افزایش یافت. در این سال‌ها نیز همچون سال‌های (۱۳۸۰-۱۳۵۸) دولت ناگزیر بود به‌دلیل محدودیت منابع ارزی در دسترس نسبت به اولویت‌بندی مصارف ارزی اقدام نماید، ضمن آنکه در مقاطعی نرخ ارز رسمی را با توجه به افزایش دامنه اختلاف آن با بازار غیررسمی تعدیل کرد. با این حال با بهبود وضعیت درآمدهای نفتی در سال‌های پایانی برنامه دوم توسعه و تعیین تکلیف بدهی‌های خارجی طبق جدول زمان‌بندی شده، مجدداً موضوع یکسان‌سازی و شناورسازی آن مدنظر قرار گرفت.

٦-٥. نظام رسمی شناور مدیریت‌شده حسب اعلام مقامات پولی و میخکوب خزنده در عمل (۱۳۸۹-۱۳۸۱)

با توجه به اهمیت یکسان‌سازی نرخ ارز این سیاست مجدداً در سال ۱۳۸۱ مورد توجه قرار گرفت و انواع نرخ‌های حمایتی، رقابتی و ... لغو شد. در چارچوب قانون برنامه چهارم و پنجم توسعه نیز نظام ارزی ایران شناور مدیریت‌شده اعلام گردید. اجرای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز موجب کاهش فاصله شدید نرخ‌های ارز آزاد و رسمی به میزان قابل توجهی گردید و ثبات نسبی در بازار ارز را فراهم آورد. در این راستا اولویت‌بندی ارزی مجدداً حذف گردید و

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

به‌دلیل دسترسی بانک مرکزی به منابع ارزی طی این دوره، امکان حمایت از نرخ‌های ارز در بازار فراهم گردید. با این حال به‌رغم ضرورت حمایت از قاعده آربیتراژ در فرایند مدیریت بازار نرخ ارز مطابق ماده (۴۱) قانون برنامه چهارم توسعه و ماده (۸۱) قانون برنامه پنجم توسعه، به‌دلیل ترس از شناوری، مدیریت نرخ ارز به‌گونه‌ای انجام شد که نرخ ارز به مراتب کمتر از میزان اختلاف تورم داخلی و خارجی تعدیل شد. طی این دوره وجود درآمدهای ارزی قابل‌توجه حمایت از نرخ‌های هدفگذاری را پشتیبانی کرد که این روند با استفاده از رژیم ارزی میخکوب خزنده مطابقت داشت (صندوق بین المللی پول، ۲۰۰۸).[۱] طی این دوره ارزش پول ملی رو به تقویت گذاشت و از زمان اجرای طرح یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱، در بازار ارز تفاوت چندانی میان نرخ رسمی و غیر رسمی ارز مشاهده نشد.

٦-٦. نظام ارزی میخکوب خزنده (۱۳۹۳-۱۳۸۹)

از ابتدای مهر ماه ۱۳۸۹ به‌دلیل تشدید تحریم‌های خارجی، مسدود شدن بخش قابل‌توجهی از منابع ارزی کشور، تحریم نفتی و محدود شدن درآمدهای نفتی، محدودیت دسترسی بانک مرکزی به ارز کاغذی و افزایش قابل توجه تقاضای ارز، حمایت از نرخ‌های بازار ناممکن شد و اختلاف نرخ ارز اعمالی در فرایند خریدهای خارجی (که از طریق نظام بانکی صورت می‌گرفت) و نرخ ارز کاغذی رو به افزایش نهاد. این امر که با بروز اختلال در عملیات بانکی و ارسال حواله‌های ارزی از طریق کشور امارات متحده عربی آغاز شد، رفته‌رفته با تشدید دامنه اختلال در رابطه نظام مالی کشور با بازارهای مالی بین‌المللی تشدید و مجدداً ایجاد نظامی دونرخی را موجب گردید. همچنین، محدودیت منابع ارزی دولت را وادار ساخت که نسبت به اولویت‌بندی منابع ارزی کشور اقدام کند و نرخ‌های رسمی ارز را در ادوار مختلف افزایش دهد. طی این دوره مجدداً اختلاف نرخ ارز رسمی و بازار ارز رو به افزایش نهاد و نوسانات نرخ ارز در بازار غیررسمی شدت گرفت.

۱. بر اساس گزارش سال ۲۰۰۸ صندوق بین‌المللی تحت‌عنوان "طبقه‌بندی ترتیبات نرخ ارز و چارچوب سیاست‌های پولی" ایران به‌همراه ۲ کشور دیگر عضو سازمان همکاری اسلامی عراق و ازبکستان به‌عنوان رژیم میخکوب خزنده طبقه‌بندی شده‌اند.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۷. عوامل مؤثر در رژیم نرخ ارز ایران

بررسی روند تغییرات رژیم نرخ ارز ایران در طول ۴ دهه گذشته نشان می‌دهد که به‌رغم تغییرات اعلامی در رژیم ارزی کشور، همواره سطحی از میخکوب‌سازی نرخ ارز وجود داشته که ناشی از برخی از محدودیت‌های ساختاری و نگرش‌های مدیریت کلان اقتصادی به نرخ ارز به‌عنوان ابزاری برای کنترل تورم در اقتصاد کشور بوده است. این عوامل عملاً به چرخش مداوم از قبول سطحی از شناوری به سطحی از میخکوب نرخ ارز منجر گردیده است.

۷-۱. نرخ بالای تورم و فشار افزایشی دائمی روی افزایش نرخ ارز اسمی

تورم بالای اقتصاد ایران که ناشی از کسری ساختاری بودجه، سلطه سیاست‌های مالی دولت بر سیاست‌های پولی، استقلال ناکافی سیاستگذاری پولی و رشد قابل‌توجه و مداوم نقدینگی در کشور طی ۴ دهه گذشته کشور است، همواره حفظ ثبات بازار ارز را با موانع جدی روبرو ساخته است. سطوح بالای تورم و اختلاف قابل‌توجه آن با تورم دیگر کشورهای جهان عملاً فشاری افزایشی و دائمی را متوجه نرخ‌های ارز در ایران نموده که کاهش مداوم ارزش پول ملی را درپی داشته و این روند تا تداوم چنین وضعیتی ادامه خواهد یافت.

۷-۲. عدم پایبندی به قاعده آربیتراژ و نگاه به نرخ ارز به‌عنوان ابزار ثبات اقتصادی

چه در زمانی که رژیم نرخ ارز در ایران ثابت اعلام شده و چه در زمانی که شناور مدیریت‌شده اعلام گردیده است، عملاً تعدیلات انجام شده در نرخ ارز فارغ از تعدیل برنامه‌ریزی شده مطابق قانون آربیتراژ بوده است. مطابق قانون برنامه چهارم و پنجم توسعه، رژیم ارزی کشور شناور مدیریت‌شده اعلام شده است. در ماده (۴۱) قانون برنامه چهارم به‌صورت تلویحی و در ماده (۸۱) قانون برنامه پنجم توسعه به‌صورت صریح عنوان شده که نرخ برابری پول ملی با اسعار خارجی با توجه به تفاوت پول داخلی و خارجی در طول زمان تعدیل شود. این در حالی است که عملاً امکان تعدیل سالانه نرخ ارز به‌نسبت اختلاف تورم داخلی و خارجی، به‌دلیل میزان قابل‌توجه آن بسیار دشوار بوده است. به‌نظر می‌رسد که مدیریت کلان اقتصادی کشور بر این باور است که اعمال چنین سطحی از تعدیل نرخ ارز به‌طور سالانه، خود می‌تواند با تحمیل شوک تورمی به سایر بازارها و بی‌ثباتی اقتصادی همراه باشد و به‌طور طبیعی در بدنه

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

سیاستگذاری دولت مورد مخالفت قرار خواهد گرفت، بنابراین به فراخور دسترسی به منابع ارزی حتی‌المقدور از تعدیل کامل متناسب با اختلاف تورم داخلی و خارجی جلوگیری می‌شود.

۷-۳. ترس از شناوری مقامات پولی و تغییرات شوک‌گونه و اجتناب‌ناپذیر نرخ ارز رسمی در مقاطع ۱۰ ساله

اساساً ترس از شناوری به شرایطی اطلاق می‌شود که در آن مقام پولی کمتر از آنچه اعلام می‌کند رژیم ارزی شناور است، اجازه شناور تعیین شدن نرخ ارز را می‌دهد. طی سال‌های گذشته همواره به‌رغم اعلام مقام پولی مبنی بر برخورداری کشور از یک نظام ارزی شناور مدیریت‌شده، ترس از شناوری موجب شده که تعدیل در نرخ ارز، صرف‌نظر از اختلاف تورم داخلی و خارجی، بسیار کمتر از آنچه که می‌بایست بر اساس قاعده آربیتراژ محقق شود، صورت پذیرد. به‌عبارت دیگر گرچه رژیم اعلامی نرخ ارز در ایران از آغاز برنامه چهارم توسعه رسماً رژیم شناور مدیریت‌شده اعلام شده، اما در عمل به‌دلیل اینکه به تثبیت نرخ ارز به‌عنوان ابزاری برای حفظ ثبات اقتصادی نگاه می‌شده تمایل به میخکوب کردن نرخ ارز وجود داشته است.

بنابر این عملاً همواره سطحی از میخکوب‌کردن نرخ ارز در نظام ارزی ایران وجود داشته است. وضعیتی که به تخلیه آثار اختلاف نرخ تورم داخلی و خارجی به‌صورت شوک‌گونه در مقاطع ۱۰ ساله انجامیده است. چنانکه از نمودار (۱) مشاهده می‌شود، چه در سال‌هایی که رسماً ثابت اعلام گردیده و چه در سال‌های که در برنامه چهارم و پنجم توسعه مقامات پولی ایران رژیم ارزی کشور را شناور مدیریت‌شده اعلام کرده‌اند، سطحی از میخکوب نرخ ارز در ایران اعمال شده و این امر به تغییرات شوک‌گونه نرخ ارز رسمی در سال‌های ۱۳۷۱، ۱۳۸۱ و ۱۳۹۱ انجامیده است.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

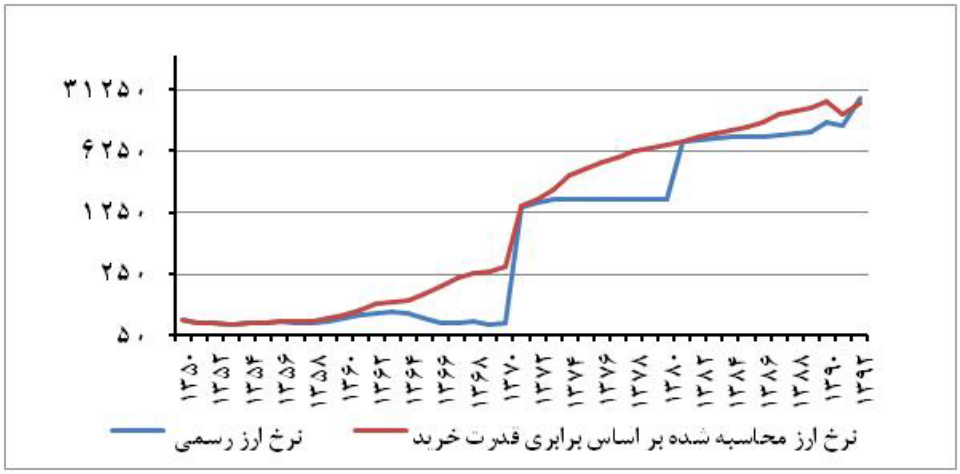

نمودار ۱. مقایسه نرخ ارزرسمی و نرخ ارز محاسبه‌شده بر اساس قدرت برابری خرید طی سال‌های (۱۳۹۲-۱۳۵۰) [1]

۷-٤. بروز شوک‌های نرخ ارز به‌دلیل کاهش منابع ارزی در اختیار مقام پولی

بررسی روند تغییرات رژیم نرخ ارز در ایران نشان می‌دهد که شوک‌های ارزی ادواری به‌دلیل عدم دسترسی به منابع ارزی کافی توسط مقام پولی در اقتصاد ایران بروز کرده است. چه روند شوک‌گونه افزایش نرخ ارز در سال ۱۳۷۱ که به‌دلیل بروز بحران بدهی‌های خارجی کشور به‌وقوع پیوست، چه شوک ارزی سال ۱۳۸۱ که نتیجه کاهش قابل‌توجه درآمدهای نفتی کشور بود و چه شوک ارزی سال ۱۳۹۱ که به‌واسطه مسدود شدن منابع ارزی کشور تحت‌تأثیر تحریم‌های خارجی به‌وقوع پیوست، همگی ناشی از دسترسی ناکافی مقام پولی برای حمایت از نرخ‌های ارزی بود که مقام پولی بدون توجه به قاعده آربیتراژ آن را هدفگذاری کرده و عملاً با کاهش منابع ارزی، ناگزیر از تعدیل یکجای آن گردید.

۱. به‌دلیل شکست ساختاری نرخ‌ها در سال‌های ۱۳۷۱، ۱۳۸۱ و ۱۳۹۱ نرخ ارز رسمی برابر نرخ ارز بر اساس برابری قدرت خرید فرض شده است.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۷-۵. تن دادن به نظام چندنرخی ارز به‌دلیل عدم امکان حمایت از نرخ‌های هدفگذاری‌شده

با تعدیل شوک‌گونه نرخ ارز به‌صورت ادواری که به‌عنوان ناکارامدی مقام پولی تلقی می‌شود از یک‌سو نرخ ارز بازار و نرخ ارز رسمی به‌یکدیگر نزدیک می‌شوند و از سوی دیگر مقام پولی سعی می‌کند از طریق حفظ ثبات نرخ ارز در نرخ جدید اعتبار خود را بازیابد. چنین رویکردی در عمل موجب می‌شود که مجدداً دوره‌ای از تلاش برای میخکوب کردن نرخ ارز بر روند مدیریت نرخ ارز حاکم گردد که ایجاد اختلاف بین نرخ ارز رسمی و بازار آزاد از تبعات اجتناب‌ناپذیر آن است. شایان‌توجه آنکه از نیمه دوم سال ۱۳۸۹ به‌تدریج فاصله نرخ ارز رسمی و آزاد افزایش یافت و رژیم نرخ ارز کشور دو نرخی گردید. در نیمه تیر ماه ۱۳۹۲ و با افزایش نرخ ارز رسمی از ۱۲۲۶۰ ریال به نرخ مبادله‌ای (۲۴۷۷۹ ریال) تا حدودی از این شکاف کاسته شد، اما معضل دو نرخی شدن نرخ ارز و فاصله نرخ ارز رسمی و غیررسمی همچنان پابرجا مانده است.

مأخذ: آمارهای روزانه نرخ ارز معاونت امور اقتصادی و دارایی وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی ج.ا.ا.

نمودار ۲. مقایسه نرخ رسمی و آزاد طی سال‌های (۱۳۹۳-۱۳۸۹)

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۸. توصیه‌هایی برای بهبود عملکرد رژیم ارزی کشور

ایجاد و حمایت از رژیم نرخ ارز شناور مدیریت‌شده که در تعدادی از اقتصادهای پیشرفته جهان (نظیر سوئد، نیوزلند و کانادا) دنبال شده، اساساً مستلزم پیش‌نیازها و الزاماتی چون هدفگذاری تورم و استقلال بانک مرکزی است، به‌عبارت دیگر ایجاد رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده، اقدامی تکمیلی برای طرح‌هایی چون تک‌رقمی کردن نرخ تورم و استقلال سیاستگذاری پولی به‌حساب می‌آید، از این منظر تصور جامه‌عمل پوشاندن به یک رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده برای کشوری مانند ایران که با عدم استقلال مقام پولی و تورم دو رقمی مواجه است، به‌جهت نظری غیرقابل انتظار به‌نظر می‌رسد و روند حاکم بر بازار ارز ایران طی دهه گذشته نیز آن را به‌اثبات رسانده است. از این‌رو نخستین توصیه سیاستی قابل طرح برای صیانت از رژیم شناور مدیریت‌شده در ایران هدفگذاری تورم و تحقق تورم تک‌رقمی خواهد بود. وضعیتی که بی‌تردید بدون افزایش سطح بیشتری از استقلال مقام پولی دور از دسترس خواهد بود. بدیهی است مادامی که تورم تک‌رقمی در ایران از طریق اصلاح رابطه دولت و نظام مالی تحقق نیابد، مقاومت طبیعی در بدنه نظام تصمیم‌گیری برای رعایت قاعده آربیتراژ وجود خواهد داشت و بروز شوک‌های ارزی در شرایط عدم دسترسی مقام پولی به منابع ارزی یا پس از یک دوره تلاش برای جلوگیری از تعدیل کافی نرخ ارز اجتناب ناپذیر خواهد بود.

بدیهی است که پس از برداشتن این گام مهم، صیانت از یک رژیم نرخ ارز شناور مدیریت‌شده در کشور مستلزم برنامه‌ای روشن است که موریس گلداستین (۲۰۰۲) نیز خطوط کلی آن را ارائه کرده است این طرح باید علاوه بر اینکه اجازه مداخله مقام پولی در بازار ارز به‌منظور خنثی کردن اثر شوک‌های موقت را می‌دهد، متضمن یک سیستم گزارش‌دهی باشد که از طریق آن هم میزان ارز در دسترس و هم مخاطرات مربوط به بدهی‌های خارجی را پشتیبانی نماید. ایجاد چنین رژیم ارزی در دوران پساتحریم احتمالاً بتواند زمینه اتخاذ یک استراتژی سلسله‌مراتبی جهت باز کردن بازارهای مالی داخلی به روی جریانات سرمایه خارجی را مهیا کند (ایشفق، ۲۰۱۰).

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

۹. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

اگرچه هیچ اجماع و اتفاق‌نظری در مورد اینکه یک رژیم ارزی مناسب چگونه باید انتخاب شود وجود ندارد، با این حال در انتخاب رژیم ارزی مؤلفه‌هایی چون سیاست‌های کلان اقتصادی، اعتبار مقامات پولی، بی‌ثباتی و ناهماهنگی نرخ ارز و آسیب‌پذیری رژیم‌های ارزی در برابر بحران و شوک‌های اقتصادی از عناصر مهم انتخاب رژیم ارزی هستند. ضمن آنکه ویژگی‌های منحصر بفرد هر کشوری نیز ممکن است تأثیرات قابل‌توجهی بر فرایندهای تصمیم‌گیری در مورد رژیم‌های ارزی داشته باشد. تا آنجا که به تجربه کشورهای جهان مربوط می‌شود رژیم‌های ارزی در یک تقسیم‌بندی کلی در ۳ گروه ثابت (میخکوب)، انعطاف‌پذیر (شناور) و رژیم‌های ارزی میانه طبقه‌بندی می‌شوند. در رابطه با انتخاب رژیم نرخ ارز در عمل نیز مطالعات انجام شده حاکی از آن هستند که رژیم‌های شناور برای کشورهای توسعه‌یافته مناسب‌تر هستند، این در حالی است که رژیم‌های میانه گزینه مناسب‌تری برای کشورهای در حال توسعه‌ای که اقتصادهای بازی دارند و بخش‌های مالی‌شان به‌اندازه کافی توسعه‌یافته به حساب می‌آید. برای کشورهایی که یکپارچگی کمتری با اقتصاد جهانی دارند و با کمبود انضباط پولی مواجه هستند، به‌نظر می‌رسد رژیم‌های میخکوب ملایم مناسب‌تر باشد. رژیم‌های میخکوب سخت نیز عموماً گزینه مناسبی برای کشورهایی با تورم بالا و میزان اعتبار پایین محسوب می‌شود. بررسی کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در سال ۲۰۱۴ نشان می‌دهد که رژیم ارزی اغلب کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی حسب طبقه‌بندی حقیقی تحت‌عنوان ترتیبات مختلف و متداول میخکوب ثابت طبقه‌بندی شده و ۳۵ کشور پولشان را با نرخ ثابتی به پول کشور دیگر یا سبدی از ارزهای دیگر میخکوب کرده‌اند. ۱۴ کشور پولشان به دلار میخکوب شده، ۱۲ کشور به یورو و ۳ کشور به ترکیبی از دلار و یورو میخکوب شده‌اند. در این میان ایران و ۱۰ کشور عضو سازمان همکاری اسلامی نیز رژیم نرخ ارز شناور مدیریت‌شده دارند. این در حالی است که بررسی تحولات رژیم ارزی ایران از سال ۱۳۳۶ تاکنون حاکی از حرکت دائمی از سطحی از شناوری به سطحی از میخکوب و بالعکس بوده و به‌رغم تغییرات اعلامی در رژیم ارزی کشور، همواره سطحی از میخکوب‌سازی نرخ ارز وجود داشته که ناشی از برخی از محدودیت‌های ساختاری و نگرش‌های مدیریت کلان اقتصادی به‌نرخ ارز به‌عنوان ابزاری برای

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

کنترل تورم در اقتصاد کشور بوده است. این عوامل عملاً به چرخش مداوم از قبول سطحی از شناوری به سطحی از میخکوب نرخ ارز منجر گردیده است. از مهم‌ترین دلایل این روند می‌توان به عواملی چون نرخ بالای تورم و فشار افزایشی دائمی بر روی افزایش نرخ ارز اسمی، عدم پایبندی دولت و مقام پولی به قاعده آربیتراژ، نگاه به نرخ ارز به‌عنوان ابزار ثبات اقتصادی، ترس از شناوری مقام پولی و... اشاره کرد. این عوامل باعث شده‌اند که تغییرات شوک‌گونه و اجتناب‌ناپذیر نرخ ارز رسمی در مقاطع ۱۰ساله در ایران بروز کند. شوک‌هایی که با کاهش منابع ارزی در اختیار مقام پولی زمینه بروز و ظهور یافته است.

در نهایت اینکه با توجه به آنچه گفته شد صیانت از رژیم نرخ ارز شناور مدیریت‌شده که رسماً به‌عنوان رژیم نرخ ارز در ایران اعلام شده، مستلزم پیش‌نیازها و الزاماتی چون هدفگذاری تورم و استقلال بیشتر مقام پولی است و بدون هدفگذاری تورم تک‌رقمی و رعایت الزامات آن، ناممکن خواهد بود.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]

منابع

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۳-۱۳۵۰)، *داده‌های نرخ ارز*.

ترازنامه‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

کمیجانی، اکبر و سجاد ابراهیمی (۱۳۹۲)"، اثر نوسانات نرخ ارز بر رشد بهره‌وری در کشورهای در حال توسعه با لحاظ سطح توسعه مالی"، *فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات اقتصادی کاربردی در ایران*، سال ۲، شماره ۶، تابستان، ص ۵.

عاطفی‌منش، رؤیا (۱۳۹۳)، "گستره رژیم‌های ارزی میخکوب‌شده در جهان، بررسی منافع و مضار آن با تأکید بر کشورهای صادرکننده نفت"، *فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی*، سال ۲، شماره ۵، بهار.

معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر تحقیقات و سیاست‌های پولی و بازرگانی (۱۳۹۳-۱۳۸۹)، *داده‌های نرخ ارز*.

Alesina, Alberto & Alexander Wagner (2006). "Choosing (and reneging on) Exchange Rate Regimes." Mimeo, Harvard University, June.

Ghosh, A.R. , A.M. Gulde & H. Wolf (2002)," Exchange Rate Regimes: Choices and Consequences", London, MIT Press.

Goldstein, Morris (2002)," Managed Floating Plus", Institute for International Economics,Washangton D.C.

International Monetary Fund (2008) "Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions", October.

International Monetary Fund (2014), "Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions", October.

Ishfaq, Mohammad (2010)," Review of Different Exchange Rate Regimes and Preferred Choice for UAE", Department of Finance, Government of Dubai.

Klein, M & N. Marion (2007), "Explaining The Duration Of Exchange Rate Pegs"Journal Of Development Economics, Vol. 54, No. 2, PP. 387-404.

Organization of Islamic Cooperation Statistical (2012), Economic and Social Research and Training Center for Islamic Countries, OIC Outlook Series, February.

Setser, Brad (2007), The Case for Exchange Rate Flexibility in Oil-Exporting Economies, Policy Brief, Peterson Institute for International Economics, PB07-8.

[Downloaded from qjfep.ir on 2026-11-16]